25 T—SANS
(Bengali)

2015

SANSKRIT

Full Marks : 100
Pass Marks : 30

Time : 3 hours

The figures in the margin indicate full marks for the questions

1. Answer each of the following questions by writing only the actual correct word : 1×10=10

নীচের প্রশ্নগুলির প্রতিটির উত্তরে কেবলমাত্র প্রকৃত ও শুদ্ধ শব্দ লেখো :

(a) What is the name of the Canto XIII of the *Raghuvaṁśam*?

'রঘুবংশম্'-এর ত্রয়োদশ সর্গটির নাম কী ?

(b) The *Raghuvaṁśam* is an ——.

(Fill in the blank)

'রঘুবংশম্' একটি ——।

(শূন্যস্থান পূর্ণ করো)

(c) What is the source-book of the *Gītā*?

'গীতা'র আধার-গ্রন্থটি কী ?

(d) Write the name of the Second Chapter of the *Gītā*.

'গীতা'র দ্বিতীয় অধ্যায়ের নাম লেখো।

(e) Who is meant by 'गुडाकेशः'?

'গুড়াকেশঃ' বলতে কাকে বোঝায় ?

(f) How many Acts are there in the drama, *Nāgānandam*?

'নাগানন্দম্' নাটকে কয়টি অঙ্ক আছে ?

(g) Who is वैनतेयः?

বৈনতেয়ঃ কে ?

(h) Who is the writer of the *Prayoga Ratnamālā* Vyākaraṇa?

'প্রয়োগ রত্নমালা' ব্যাকরণের লেখক কে ?

(i) " 'प्रकामकामरूपम्' is a खण्डकाव्य."

Write Yes or No as the case may be.

" 'প্রকামকামরূপম্' একটি খণ্ডকাব্য।"

'হ্যাঁ' বা 'না'—যেটি প্রযোজ্য সেটি লেখো।

(j) Write the name of the Sanskrit novel written by Dr. Viśwanārāyaṇa Śāstrī.

ড০ বিশ্বনারায়ণ শাস্ত্রীর রচনা করা সংস্কৃত উপন্যাসটির নাম লেখো।

2. Translate *four* of the following, taking *one* from each Part : 5×4=20

নীচে প্রদত্ত প্রতিটি অংশ থেকে একটি করে বেছে নিয়ে মোট চারটির অনুবাদ করো :

PART—I / প্রথম অংশ

(a) पक्षच्छिदा गोत्रभिदात्तगन्धाः
शरण्यमेनं शतशो महीध्राः।
नृपा इवोपप्लविनः परेभ्यो
धर्मोत्तरं मध्यममाश्रयन्ते॥

(b) अमी जनस्थानमपोढविघ्नं
मत्वा समारब्धनवोटजानि।
अध्यासते चीरभृतो यथास्वं
चिरोज्झितान्याश्रममण्डलानि॥

PART—II / দ্বিতীয় অংশ

(c) क्लैब्यं मास्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते।
क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप॥

(d) तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत।
सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः॥

PART—III / তৃতীয় অংশ

(e) अये! इयमसौ योषित्। (शङ्खचूडं दृष्ट्वा) नूनमनेनाप्यस्याः सुतेन भवितव्यम्, यदर्थमाक्रन्दति। (समन्तादवलोक्य) न खलु पुनः किञ्चिद् भयकारणं पश्यामि। तत् कुतोऽस्य भयं भविष्यतीति किमुपेत्य पृच्छामि? अथवा प्रसक्त एवायमालापः।

(f) पुत्रक, कथं समाश्वसिमि? किमेकपुत्र इति कृतानुकम्पेन निवर्तितोऽसि नागराजेन? हा कृतान्तहतक। कथमिदानीं त्वया निर्घृणहृदयेनैवं विस्तीर्णे जीवलोके मम पुत्रक एव स्मृतः? सर्वथा हतास्मि मन्दभागिनी।

PART—IV / চতুর্থ অংশ

(g) सर्वेषां भारतीयानां भाषा तावत् संस्कृतम्। इयं हि भाषा सर्वासां भाषाणां जननी। समग्रमेव भारतवर्षं संस्कृतस्य क्षेत्रं भवति। अत एव तदन्तरा भारतं कुतो भारतं भवितुमर्हति? संस्कृतं विना भारतीयतां कल्पयितुं न शक्यते।

(h) असमराज्ये कस्मात् कालात् संस्कृतस्य अध्ययनादि प्रचलित आसीत् तत्तु सम्यग्भावेन सनिश्चयं वा वक्तुं न शक्यते। सप्तम शतिकायां प्राग्ज्योतिषपुरस्य राज्ञां ताम्रलिपिः अथवा शिलालिपिः प्रमाणयति यत् तस्मिन् काले संस्कृतस्य व्यवहारः आसीदेव।

3. Explain, with reference to the context, any *one* of the following verses : 1+1+4=6

নীচে প্রদত্ত শ্লোকসমূহের যে কোনো একটির সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা করো :

(a) गुरोर्यियक्षोः कपिलेन मेध्ये
रसातलं संक्रमिते तुरङ्गे।
तदर्थमुर्वीमवदारयद्भिः
पूर्वैः किलायं परिवर्द्धितो नः॥

(b) त्रेताग्निधूमाग्रमनिन्द्यकीर्ते-
स्तस्येदमाक्रान्तविमानमार्गम्।
घ्रात्वा हविर्गन्धि रजोविमुक्तः
समश्नुते मे लघिमानमात्मा॥

4. *(a)* Account for the case-endings in 'पक्षच्छिदा' in Q. No. 2*(a)* and 'भारत' in Q. No. 2*(d)*. 1×2=2

প্রশ্ন সংখ্যা 2*(a)* তে থাকা 'पक्षच्छिदा' এবং প্রশ্ন সংখ্যা 2*(d)* তে থাকা 'भारत' পদ দুটির বিভক্তি নির্ণয় করো।

(b) Derive 'उपपद्यते' in Q. No. 2*(c)* and 'लघिमानम्' in Q. No. 3*(b)*. 1×2=2

প্রশ্ন সংখ্যা 2*(c)* তে থাকা 'उपपद्यते' এবং প্রশ্ন সংখ্যা 3*(b)* তে থাকা 'लघिमानम्' পদ দুটির ব্যুৎপত্তি লেখো।

(c) Name and expound the Samāsas of 'आश्रममण्डलानि' in Q. No. **2**(b) and 'अनिन्द्यकीर्तेः' in Q. No. **3**(b). 1×2=2

প্রশ্ন সংখ্যা **2**(b) তে থাকা 'आश्रममण्डलानि' এবং প্রশ্ন সংখ্যা **3**(b) তে থাকা 'अनिन्द्यकीर्तेः' পদ দুটির ব্যাসবাক্যসহ সমাসের নাম লেখো।

(d) Write a very short note on 'त्रिस्रोतसम्'. 2

'त्रिस्रोतसम्'-এর বিষয়ে একটি অতি সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো।

5. Elucidate the idea contained in any *one* of the following : 3

নীচের যে কোনো একটির ভাব-সম্প্রসারণ করো :

(a) कथं भीष्ममहं संख्ये द्रोणञ्च मधुसूदन।
इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन॥

(b) देहिनोऽस्मिन् यथा देहे कौमारं यौवनं जरा।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति॥

6. Write, after *Śrīmadbhagavadgītā*, Chapter II, about the immortality of the Soul. 6

'श्रीमद्भगवद्गीता'-র দ্বিতীয় অধ্যায় অনুসরণ করে আত্মার অমরত্বের বিষয়ে লেখো।

Or / অথবা

Write short notes on (any *three*) : 2×3=6

সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো (যে কোনো তিনটি) :

श्रीभगवान् ; निर्योगक्षेम ; धनञ्जयः ; त्रैगुण्यविषया वेदाः ; हृषीकेशः।

7. Describe the beautiful description of the confluence of the Ganges and Yamunā as you find in the 13th Canto of the *Raghuvaṁśam*. 5

'रघुवंशम्'-এর ত্রয়োদশ সর্গ অনুসরণে গঙ্গা ও যমুনার মনোরম সঙ্গমস্থানের বর্ণনা দাও।

Or / অথবা

Give the description of the pleasure lake of Śātakarṇī.

শাতকর্ণী মুনির ক্রীড়া সরোবরের বর্ণনা দাও।

8. जायन्ते च म्रियन्ते च मादृशाः क्षुद्रजन्तवः।
परार्थे बद्धकक्षाणां त्वादृशामुद्भवः कृतः॥

Who said this? To whom did the speaker say this? What was the reason of saying so? 1+1+2=4

এই বাক্যটি কে বলেছিল? বক্তা এইভাবে কাকে বলেছিল? এইভাবে বলার কারণ কী ছিল?

9. "तां यदीच्छसि जीवन्तीं रक्षात्मानं ममासुभिः।"

Who is the speaker here? To whom did the speaker say this? What is the intention of the speaker? 1+1+2=4

এখানে বক্তা কে? বক্তা কাকে এই কথা বলেছিলো? বক্তার কথার অভিপ্রায় কী?

10. Write a short note on the two systems of Sanskrit learning prevalent in Assam. 1½+1½=3

অসমে প্রচলিত সংস্কৃত শিক্ষার পদ্ধতি দুটির বিষয়ে একটি সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো।

11. Write briefly about the contribution of Ācārya Manorañjan Śāstrī *or* Ānundorām Borooah to Sanskrit literature. 3

সংস্কৃত সাহিত্যে আচার্য মনোরঞ্জন শাস্ত্রী অথবা আনন্দরাম বরুয়ার অবদানের বিষয়ে সংক্ষেপে লেখো।

12. Fill in the blanks : 1×3=3

শূন্যস্থান পূর্ণ করো :

विना वेदं विना गीतां विना ——— कथाम्।
विना कविं ——— कुत्र स्याद् ———॥

13. Explain with examples any *two* of the following : 2×2=4

নীচের যে কোনো দুটির উদাহরণসহ ব্যাখ্যা করো :

अपादाने पञ्चमी ; कर्तरि तृतीया ; यतश्च निर्द्धारणम् ; रुच्यर्थानां प्रीयमाणः।

14. Choose the correct words for any *three* of the following : 1×3=3

নীচের যে কোনো তিনটির শুদ্ধ পদ বেছে বের করো :

(a) नववधुः गृहं निविशति/निविशते।

(b) शृणुहि/शृणु मम वचनम्।

(c) लक्ष्मणः रामम् अनुकरोति/अनुकुरुते।

(d) शिशुः चन्द्रं दिदृक्षते/दिदृक्षति।

(e) कठोर परिश्रमात् विरम/विरमस्व।

15. Account for the case-endings in any *four* of the following underlined words : 1×4=4

নীচের যে কোনো চারটি দাগ দেওয়া পদের বিভক্তি নির্ণয় করো :

(a) ब्राह्मणाय धनं यच्छति।

(b) व्याघ्रात् बिभेति।

(c) हरिः वैकुण्ठम् अधितिष्ठति।

(d) तिलेषु तैलमस्ति।

(e) भरतः नगरम् उपवसति।

(f) कुण्डलाय हिरण्यम्।

16. Name and expound the Samāsas in any *two* of the following : (1+1)×2=4

নীচের যে কোনো দুটির ব্যাসবাক্যসহ সমাসের নাম লেখো :

महापुरुषः ; राष्ट्रपतिः ; पीताम्बरः ; मातापितरौ ; अनुरूपम्।

17. Write an essay on any *one* of the following in simple Sanskrit : 10

নীচের যে কোনো একটির বিষয়ে সরল সংস্কৃতে রচনা লেখো :

(a) संस्कृतमहिमा

(b) महाकवि-कालिदासः

(c) महाभारतम्

(d) कश्चन शारदीय उत्सवः

(e) महापुरुषः श्रीमन्तशङ्करदेवः

★★★